

2.3.2020

Dnro: 316/D.a.2/2020

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo@mmm.fi

Asia Saamelaiskäräjien lausunto Tenon kalastussäännön muutostarpeista

Viite Lausuntopyyntö 1704/02.04.02/2019

1. Aluksi

Suomi ja Norja ovat käynnistämässä neuvotteluja Tenon kalastussopimuksen määräaikaisen kalastussäännön uudistamiseksi kalastussopimuksen 5 artiklan mukaisesti. Tenon nykyinen kalastussääntö on voimassa viisi vuotta kalastussopimuksen voimaantulosta eli kevääseen 2022 saakka. Tenon kalastussäännön uudistamista koskevissa neuvotteluissa voidaan myös toteuttaa Tenon kalastussäännön osalta eduskunnan lausumaa Tenon kalastussopimuksen hyväksymisen yhteydessä:

“Eduskunta edellyttää, että maa- ja metsätalousministeriö tarkastelee yhdessä Norjan kanssa sopimuksen yleistä toimivuutta ja kalakantojen kehityssuuntia viimeistään kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta. Lisäksi saamelaisten sekä muualla asuvien kiinteistön omistajien kalastusoikeuksien laajuutta ja käyttöä tulee arvioida. Samalla on myös selvitettävä edellytykset siirtymiselle päivä- ja kausikohtaisiin kalastuskiintiöihin.”

2. Neuvotteluprosessi ja saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttaminen

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Tenon kalastussäännön uudistamista koskevat neuvottelut järjestetään asianmukaisesti ottaen huomioon saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsemääräämisoikeus. Tämä edellyttää, että Norjan kanssa käytäviä neuvotteluja asetetaan neuvotteluvaltuuskunta, jossa on Saamelaiskäräjien ja Tenonlaakson kalastusoikeuksien haltijoiden edustus, ja että neuvotteluvaltuuskunnan jäsenistä enemmistö edustaa paikallisia tahoja. Varsinaisissa neuvotteluissa tulee varmistaa, että asetettava neuvotteluvaltuuskunta kokonaisuudessaan pääsee osallistumaan asianmukaisesti neuvotteluihin paremmin kuin Tenon kalastussopimusta koskevissa neuvotteluissa. Saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi Saamelaiskäräjät vaatii, että Tenon kalastussäännön uudistamisprosessissa järjestetään saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu asianmukaisesti, oikea-aikaisesti ja riittävän usein. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan ensimmäiset neuvottelut asiasta tulisi järjestää ennen kuin Norjan kanssa sovitaan mahdollisesta neuvotteluagendasta, sekä myöhemmin ennen neuvottelutuloksen hyväksymistä neuvotteluprosessissa.

3. Tenon kalastussäännön uudistamisen tavoitteet

Tenon kalastussäännön voimassaolon aikana Tenon vesistön lohikannoissa ei ole tapahtunut sellaista heikentymistä, joka antaisi aiheita Tenon kalastussäännön kalastusrajoitusten yleiseen tiukentamiseen. Päinvastoin Tenon lohikantojen seuranta- ja tutkimusryhmä toteaa tuoreimmassa raportissaan kaikkiin Tenon vesistön lohikantoihin kohdistuvan kalastuskuolevuuden

2.3.2020

Dnro: 316/D.a.2/2020

(hyödyntämistä) pienentyneen Tenon pääuoman sekakantakalastuksessa uuden kalastussopimuksen voimaantulon jälkeen. Seuranta- ja tutkimusryhmä mukaan kalastuskuolevuudet ovat pienentyneet arviolta riittävän paljon, jotta vesistön lohikannat elpyvät ja saavuttavat kutukantatavoitteen kahden lohisukupolven aikana, noin 15 vuodessa. Mikäli Tenon vesistön jonkin erillisen lohikannan todetaan tulevina vuosina olevan uhattuna, Tenon kalastussääntöä joustavamman säätelymekanismin tarjoavat Tenon kalastussopimuksen 4 artiklassa tarkoitettu Tenon lohikantojen hoitosuunnitelma siihen mahdollisesti sisältyvine elvytysuunnitelmineen, 6 artiklan mukainen mahdollisuus poiketa kalastussäännöstä sekä 16 artiklan 2. kohta ja kalastussääntöön sisältyvät säännökset ennalta sovitusta toimenpiteistä (voimassa olevan kalastussäännön 7 luku).

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Tenon kalastussäännön uudistamisessa tulisi keskittyä edellä mainitussa eduskunnan lausumassa esiin tuotuihin asioihin sekä toisaalta Akordi Oy:n kartoituksessa esiin tuleviin uudistamistarpeisiin. Saamelaiskäräjät painottaa erityisesti kalastussäännön uudistamistyössä saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytysten turvaamista, saamelaisten perinteisten kalastusmuotojen harjoittamisen edistämistä sekä saamelaisten kalastusoikeudenhaltijoiden aseman parantamista niin Tenonlaaksossa asuvien kuin myös alueen ulkopuolella asuvien osalta. Saamelaiskäräjät katsoo, että edellä mainittujen tavoitteiden toteuttaminen vaatii kalastussäännön yhteydessä kattavan vaikutustenarvioinnin Tenon kalastussääntelyn oikeudellisista ja kulttuurista vaikutuksista. Saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytysten turvaamisen osalta Saamelaiskäräjät viittaa 12.8.2016 Tenon kalastussopimuksen allekirjoittamisesta antamaansa lausuntoon.

4. Kalastussäännön muutostarpeet

Edellisessä luvussa esiintuotujen tavoitteiden toteuttamiseksi Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä uudistaa seuraavat asiat Tenon kalastussäännössä:

4.1 Perinteiset kalastusmuodot

Saamelaiskäräjät katsoo, että Tenolla hiipumassa olevan ja jokilaakson perinteiseen jokisaamelaiseen kulttuuriin olennaisesti kuuluvan patokalastuksen katoamisen estämiseksi Tenon kalastussäännön 15 §:ssä säädettyjä patokalastuksen kalastusaikoja on laajennettava. Padon viikoittainen kalastusaika on pidennettävä koko kalastuskaudella nykyisestä 2 vuorokaudesta 3 vuorokauteen. Toiseksi padon kalastuskautta on pidennettävä elokuun 12. päivään saakka. Akordi Oy:n tekemä selvitys tukee osaltaan tätä vaatimusta.

Myös Tenonlaakson jokisaamelaiseen kulttuuriin kuuluvan perinteisen kulkutuskalastuksen harjoittaminen on hankaloitunut merkittävästi uuden kalastussäännön myötä, koska se ei juurikaan mahdollista kulkutuskalastuksen sopeuttamista Tenon kulloisenkin vesitason tilanteeseen. Tämän vuoksi Saamelaiskäräjä katsoo, että kulkutuskalastuksen kautta tulee pidentää viikolla kesäkuussa. Toinen vaihtoehto on pitää kulkutuskalastuskausi vuorokausissa nykyisellään ja sallia kalastajan itse valita, minä viikkoina kesäkuussa hän käyttää näitä kalastusoikeuksiaan.

Seisovan verkon osalta Tenon kalastussäännön 14 § 1 momenttia tulee Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan yksinkertaistaa siten, että seisovan verkon kalastuskausi jatkuu koko alueella elokuun 12. päivään saakka. Lisäksi Saamelaiskäräjät katsoo, että Tenon kalastussäännön 14 § 2 ja 3

2.3.2020

Dnro: 316/D.a.2/2020

momenteja tulee yksinkertaistaa siten, että seisovan verkon viikoittainen kalastuskausi on ainakin kesäkuun 15. päivästä eteenpäin aina 3 vuorokautta viikossa.

4.2. Saamelaisnuorten ja -lasten sekä Tenonlaakson ulkopuolella asuvien saamelaisten oikeus kulttuurinsa harjoittamiseen

Tenon jokisaamelaisen kalastuskulttuurin jatkuvuuden varmistamiseksi niiden Tenonlaakson saamelaisnuorten ja -lasten, jotka eivät juridisesti ole vielä kalastusoikeuden haltijoita, osallistuminen perinteiseen kalastukseen on turvattava täydentämällä Tenon kalastussäännön 2 §:ää kalastajaryhmien osalta. Tenon kalastussäännön 2 §:n kalastajaryhmiin on Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan lisättävä mm. jokilaaksossa vakinaisesti asuvan kalastusoikeuden haltijan suoraan alenevassa polvessa oleva jälkeläinen sekä kalastusoikeuden haltijan puoliso.

Tenon jokilaaksojen ulkopuolella vakinaisesti asuvien saamelaisten kalastusoikeuden haltijoille on palautettava oikeus harjoittaa myös saamelaisten jokisaamelaisen perinteisten kalastusmuotoja. Tätä varten Saamelaiskäräjät katsoo, että Tenon kalastussäännön 2 §:n kalastajaryhmiin on lisättävä paikkakunnalta pois muuttaneet saamelaiset kalastusoikeuksien haltijat ja heidän suoraan alenevassa polvessa olevat jälkeläiset siten, että heillä on oikeus kalastaa sekä vavalla ja vieheellä että kudotuilla pyydyksillä. Saamelaiskäräjät ehdottaa seuraavaa muutosta Tenon kalastussäännön 2 §:ään:

Henkilön katsotaan asuvan sopimuksen kalastussäännön 2 ja 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla vakinaisesti Tenojoen vesistön jokilaaksoissa, kun hänen kotikuntalain (201/1994) 2 §:ssä tarkoitettu kotikuntansa on Utsjoki tai Inari ja kun henkilö on tosiasiallisesti asunut Tenojoen vesistön jokilaaksojen varressa vähintään yhdeksän kuukauden ajan ennen kalastuskauden alkua *tai hän on saanut kalastusoikeutensa perintönä vakinaisesti Tenojoen vesistön jokilaaksoissa asuvalta henkilöltä tai tämän perilliseltä.*

4.3. Eräät perinteiset kalastusmuodot

Tenon kalastussäännössä on Tenon jokisaamelaiseen kulttuurin harjoittamiseen liittyviä kieltoja, jotka estävät saamelaisten kalastusoikeuden haltijoiden oikeuden harjoittamisen totaalisesti, kuten Saamelaiskäräjät on aiemmin lausunut. Ensinnäkin Tenon kalastussäännön 27 § 2 momentissa on säädetty Alakönkään ja Yläkönkään alueiden verkko- ja patokalastuskielto tietyille kalastajaryhmille. Tämä kiello tulee Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan poistaa kalastussäännöstä kuten jo vuonna 2019 tehtiin Tenon kalastussopimuksen 6 artiklan nojalla. Toiseksi Tenon kalastussäännön 6 §:n 2 momentin 5. kohdassa nuottaus tulee sallia koko Tenolla. Nuottaus voidaan aluksi palauttaa vain hoitokalastukseen, mm. kyttyrälohien ja haukien ja siikojen poistoon. Nuottauksessa saaliiksi tulevat merilohet voidaan palauttaa jokeen. Tämä voidaan säännellä kalastussäännössä varsin tarkasti.

4.4. Ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien kalastusoikeus

Tenon kalastussäännön 5 § 4 momentissa säädetään muualla kuin Tenon vesistön jokilaaksoissa asuville kalastusoikeuden haltijoille tarkoitetusta kiintiöstä kalastusluvista. Aiemmin lausumansa

2.3.2020

Dnro: 316/D.a.2/2020

mukaisesti Saamelaiskäräjät vaatii, että kiintiön suuruus arvioidaan asianmukaisesti. Saamelaiskäräjät katsoo edelleen, että tämä kiintiö on mitoitettu liian suureksi suhteessa heidän kalastusoikeuksiensa todelliseen määrään. Toisaalta Saamelaiskäräjät katsoo, että tämän kalastajaryhmän oikeudet tulisi kohdistaa vain siihen vesialueeseen, mihin heidän kalastusoikeutensa kohdistuvat eli vain kiinteistön oman osakaskunnan vesialueelle eikä missään tapauksessa Norjan vesialueelle.

4.5. Täydennystarpeita Tenon kalastussääntöön

Tenon kalastussäännössä on ilmennyt ongelmia Tenon pääuoman kalastusoikeuksien luovutusten ja vuokrauksen mahdollisuuden johdosta. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan nämä ongelmat tulisi poistaa Tenon kalastussäännön täsmentämisellä. Tenon kalastussääntöön tulisi lisätä säännös, joka rajoittaa kalastusoikeuksien luovuttamista ja vuokraamista. Tämä helpottaisi huomattavasti Tenon kalastussäännön soveltamista käytännössä. Tältä osin Saamelaiskäräjät ei halua esittää konkreettisia ehdotuksia, vaan toivoo, että alueen kalastusoikeuden haltijat tuovat ehdotuksensa ja että niitä noudatetaan. Toiseksi Tenojoen sivujokien suualueiden kalastus on syytä ratkaista itse kalastussäännössä, jotta niistä ei tarvitse neuvotella vuosittain.

5. Edellä mainittujen ehdotusten voimaansaattamisen vaikutus kalastuskuolevuuteen

Mikäli edellä ehdotettujen muutosten Tenon kalastussääntöön arvioidaan vaikuttavan Tenon joidenkin lohikantojen kalastuskantojen kalastuskuolevuuden merkittävään kasvuun, Saamelaiskäräjät katsoo, että mahdollisesti kasvavaa kalastuskuolevuutta tulee ja voi kompensoida vapakalastuksen sääntelyssä erityisesti niiden kalastajaryhmien osalta, joiden kalastus ei nauti Suomen perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten suojaa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi saaliskiintiöiden avulla. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan Tenon kalastussopimuksesta¹ todennut seuraavaa:

”Julkisen vallan sääntelytoimilla on mahdollista toteuttaa ympäristövastuuta myös kohdentamalla rajoituksia ja velvoitteita eri oikeussubjekteille eri tavoin hyväksyttävin ja etenkin perusoikeuksien turvaamiseen liittyvin perustein”.

Perustuslakivaliokunta toteaa em. lausunnossaan lisäksi seuraavaa:

”Ottaen huomioon, että kalastaminen kuuluu hyvin olennaisesti ja erottamattomasti perinteiseen saamelaiseen elämänmuotoon, hallituksen esityksen saamelaistenkin kalastusta koskeva asuinpaikkaperusteinen rajausta estää muualla asuvia saamelaisia harjoittamasta kulttuuriaan Tenojoella tavalla, jota ei voida pitää ongelmattomana. Tämän vuoksi

---

¹ PeVL 5/2017.

2.3.2020

Dnro: 316/D.a.2/2020

perustuslakivaliokunta katsoo, että perustuslain 17 §:n 3 momentista johtuvista syistä oikeus kalastaa Tenojoella olisi pitänyt turvata ehdotettua laajemmin saamelaisille asuinpaikasta riippumatta ja kohdistaa kalastusrajoitukset voimakkaammin sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti perustuslain 17 §:n 3 momentin ja YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaista suojaa”.

6. Mahdolliset muut muutostarpeet

Edellä esitetyt muutokset Tenon kalastussääntöön edellyttävät muutoksia myös Tenon kalastussäännön 4 §:n lupaluokkiin. Saamelaiskäräjät esittää, että Tenon kalastussäännön 16 §:ssä säädetty kudottujen pyydysten määrällinen rajoitus palautetaan kahteen pyydykseen. Saamelaiskäräjät esittää lisäksi, että Tenon kalastussäännön 24 §:n rajoitus kulutusalueen pituudesta poistetaan. Muutoin Saamelaiskäräjät katsoo, että Tenon kalastussopimuksen 6 artiklan mukaisesti tähän saakka päätetyt vuosittaiset poikkeukset Tenon kalastussääntöön kirjataan suhteellisen pysyvään kalastussääntöön. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Tenon kalastussäännön uudistamisen yhteydessä tulisi aloittaa myös Valtioneuvoston asetuksen kalastuksesta Tenojoen vesistön sivuvesistöissä (297/2017) uudistaminen edellä esiintuotujen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Sarita Kämäräinen
elinkeinosihteeri

Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 2.3.2020.